

Журналіст

Аляксандар Лукашук

Элегантнае, вытанчанае, густоўнае — наўпрост з Парыжу. Францускае слова з каранем „дзень“, якое толькі на пачатку ды напрыканцы стагодзьдзя мела рэальнае значэньне ў Беларусі.

10 гадоў нашаніўскае пары перад саветамі і 10 гадоў незалежнага друку пасля іх прыходу плюс пару дзесяцігодзьдзяў калатнечы за Польшчай у Заходняй Беларусі, ды шматлікія эмігранцкія выданьні ў Амэрыцы, Эўропе і Аўстраліі, ды самвыдат — няшмат, хаця ня так і мала.

Журналістыка журчыць, часам бярэ на сябе ролю журы, жартуе з агнём і вучыць не журыцца.

У Беларусі ўлада й *журналісты*, як казачныя ліса й журавель: што добра аднаму, не пасуе другому.

Журналістыка пад прымусам ідзе мэтастазамі, чарнее, курчыцца й гіне: урадавыя ордэны на афіцыйных газэтах і ў афіцыйных *журналістаў* — трупныя знакі прафэсійнае зьнявагі. Белыя плямы, глушылкі, драконаўскія суды, штрафы й закрыцьці — прафэсійныя ўзнагароды беларускае незалежнае *журналістыкі*.

Журналістыкі не бывае без свабоды; у XX стагодзьдзі свабода немагчымая без *журналістаў*.

Жыды

Сяргей Шупа

У канвэнцыях клясычнага правапісу („тарашкевіцы“) і ў жывой беларускай мове дасавецкага часу гэтае слова было адзіным назовам народу, лёс якога за стагодзьдзі супольнага жыцьця цесна пераплёўся зь беларускім. У гэтым сэнсе Беларусь належала таму самаму эўрапейскаму арэалу, што й Польшча, Літва ды іншыя краіны Ўсходняй Эўропы, дзе словы *Zyd, Zydas* ня маюць ніякага абражальнага або адмоўнага адцення.

Гвалтоўная русыфікацыя падсавецкай Беларусі надала беларускаму слову *жыд* зусім іншае гучаньне — у расейскамоўным кантэксьце яно ўспрымаецца гэтаксама, як і адпаведнае расейскае, безумоўна абразьлівае, слова.

Апошнімі дзесяцігодзьдзямі вяртаньне да клясычнага, несавецкага варыянту беларускай мовы зноў паставіла пытаньне аб статусе слова *жыд* — аб тым, як вярнуць яго ўва ўжытак, ня крыўдзячы самых прадстаўнікоў гэтага народу. Праблемай найчасьцей паўставала тое, што апошні раз замена савецкага *яўрэй* на несавецкае *жыд* адбылася ў надзвычай трагічны для нашых народаў час другой сусьветнай вайны, што не магло не выклікаць у сёньняшніх людзей балючых асацыяцыяў. З другога боку, успрыманьне гэтага слова залежыць і ад таго, кім лічыць нас, беларусаў — асобным усходнеэўрапейскім народам (як палякі або літоўцы) або нейкімі „малодшымі братамі“ расейцаў і мову нашую — толькі адгалоскам расейскай з усімі яе сэнсавымі асацыяцыямі.

Гэтая дылема, аднак, дагэтуль застаецца нявырашаная, а прыхільнікі клясычнага правапісу часта, каб пазьбегнуць канфрантацыі, ужываюць сло-

вы гэбрай, гэбрайскі. Слова *жыд* загінула ў полімі Галакосту, слова *яўрэй* — на руінах савецкай імперыі.

„Вы ўскрэсьнеце, Жыды, усьлед за Беларусяй“, — спадзяваўся Янка Купала ў 1919 годзе. Гэтаму прароцтву не было наканавана збыцца. Другая сусветная вайна ў Беларусі забрала ў нябыт цэлы культурны кантынэнт беларускага *жыдоўства* (задумаемса, чым рэальна напоўненая вядомая ўсім формула „кожны чацьверты“). Гэты кантынэнт зьнік, як Атлянтыда. Ягонымі спадкаемцамі застаемса мы ўсе.

Жылплошча

Сяргей Харэўскі

Па вайне забесьпячэньне масаў жыльлём стала магутнай псыхатэрапіяй для панішчаных гарадоў і вёсак. За тлумам новабудоўляў забываліся жахі вайны і Курапатаў. Пад фанфары перарэзваліся чырвоныя стужкі, і на вачах у зьняможанага народу паўставалі дамы-палацы. Тады будавалі на шырокую нагу. Пра нарматывы кватэрных *плошчаў* ня дбалі. 12 дадатковых мэтраў абавязкова выдзялялася для кандыдатаў хоць якіх навук. А для дактароў ці для творчых работнікаў мусілі прыдаваць па 20 мэтраў. Гэтая вынаходка Сталіна трывала да канца СССР.

Неўзабаве, праўда, высветлілася, што новых палацаў на ўсіх ня хопіць. Давялося ўводзіць нарматывы. За Хрушчовым яны склалі 6 мэтраў на чалавека, якіх, на думку савецкіх гігіеністаў, мусіла хапіць савецкаму чалавеку для здаровага сну пасля цяжкага працоўнага дня. Праўда, *жылплошчай* звалася не агульная *плошча* кватэраў, а толькі *плошча* пакояў, тая, дзе можна было ставіць ложка або сэрванты.

Неўзабаве прыйшла яшчэ адна праблема — як стрымаць рост гарадоў. Тады прыдумалі наступную норму — лішнія 12 мэтраў трэ было шукаць таму, хто жадаў атрымаць бласлаўненую гарадзкую прапіску.

Дзеля атрыманьня *жылплошчы* пайшлі ў ход шлюбы, народзіны і разводы. *Жылплошча* — гэтае слова штодня гучала на розных лады ў судах, міліцыі, ЗАГСах.

Адна з галоўных мэтаў савецкага чалавека — *жылплошча*... Ня блытаць з жыльлём!

Зайздрасьць

Аляксандар Лукашук

Зайздрасьць — гэтаксама як спакуса і ганарлівасьць — суправаджае чалавека на працягу ўсёй гісторыі, ад Эдэмскага саду да Гефсіманскай гары, ад Алены, на якую паквапіліся траянцы, да Марксавай дадатковай вартасьці, якую, паводле геніяльнага выразу Шарыкава, трэба ўзяць і падзяліць.

„Пачуцьцё незадаволенасьці і раздражненьня, выкліканае перавагамі, посьпехамі, дабрабытам іншых; жаданьне мець тое, што маюць другія“, — што можа быць трапнейшым за гэтае вызначэньне бальшавізму, якое Тлумачальны слоўнік беларускай мовы памылкова дае слову *зайздрасьць*?